

Карпінець Володимир Васильович
аспірант,
Західноукраїнський національний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-28>

ДІАЛЕКТИКА АГРЕСИВНОГО ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний контекст податкового планування проявляється через призму глобальних соціально-економічних та інформаційно-технологічних трендів. З огляду на це, більшість суб'єктів підприємницької діяльності вдаються до оптимізаційних підходів щодо покращення їхнього фінансового стану, зокрема, за рахунок методів класичного та агресивного податкового планування. Однак, саме агресивне податкове планування, за умов нераціонального підходу, трансформується низкою ризиків тактичного та стратегічного характеру в процесі функціонування підприємства. З урахуванням таких обставин, виникає потреба в комплексному дослідженні ключових детермінант, методичних підходів і механізмів агресивного податкового планування з ціллю попередження ризиків для суб'єктів підприємницької діяльності і оптимізації їхнього фінансового стану в сучасних умовах.

З теоретичної точки зору, діалектика – це філософський метод пізнання, який вивчає розвиток явищ через суперечності та їх подолання. Вона розглядає світ як систему, що постійно змінюється та розвивається завдяки взаємодії протилежностей. Вихідними принципами діалектики є наступні:

- 1) єдність і боротьба протилежностей – будь-яке явище містить у собі суперечності, що є рушійною силою розвитку;
- 2) перехід кількісних змін у якісні – накопичення змін призводить до якісного стрибка (прогресу);

3) системність – вказує на те, що діалектика не є механічним набором положень, прикладів і схем, а постає як логічна, послідовна, несуперечлива, відкрита система;

4) заперечення заперечень – розвиток відбувається за спіраллю, коли новий етап включає в себе елементи попереднього, але на вищому рівні [1, с. 262].

Діалектика агресивного податкового планування трансформується у процесі роздвоєння єдиного на протилежності, а боротьба цих протилежностей є рушієм розвитку та зміни системи.

Активне управління податковими процесами в діяльності суб'єктів підприємництва саме по собі не призводить до агресивного податкового планування. З огляду на це, у країнах Європейського Союзу було запропоновано та запроваджено положення податкового законодавства, які дозволяють компаніям знизити загальний рівень податкового навантаження, якщо вони змінять свою поведінку в сфері оподаткування відповідним чином (наприклад, інвестують більше в кваліфіковані витрати на дослідження та розробки). Згідно з визначенням Європейської комісії, агресивне податкове планування – це використання технічних особливостей податкової системи або невідповідності між двома чи більше податковими системами з метою зменшення податкових зобов'язань [2].

Погоджуємося з думкою О. Малярчук, що «агресивне податкове планування – це стратегія мінімізації податкових зобов'язань, що використовується суб'єктами господарювання для зниження своїх податкових витрат через експлуатацію прогалин та недосконалостей національного податкового законодавства» [3, с. 145]. Однак, така практика зниження податкових зобов'язань суб'єкта підприємницької діяльності передбачає застосування законних, водночас, неетичних методів, які можуть бути на межі зловживання правами або навіть порушенням норм закону. Доволі часто основною сутністю агресивного податкового планування є свідоме перенесення сплати податкових зобов'язань до юрисдикцій з низькими податковими ставками, що веде до розмивання податкової бази та зростання нерівності доходів, адже такі схеми доступні лише

великому бізнесу. Відбувається парадоксальна ситуація щодо прийняття адекватних рішень керівниками підприємства щодо вибору моделі агресивного податкового планування або певних її елементів в контексті нарощування фінансового потенціалу компанії, викликаючи при цьому ризикові ситуації.

Таким чином доцільно звернути увагу на ризики та переваги агресивного податкового планування для фінансової діяльності підприємства.

Відзначимо, що агресивне податкове планування може мати суттєві ризики для юридичних та фізичних осіб – суб'єктів оподаткування, а саме:

1. Юридичні ризики – використання «сірих» схем може призвести до штрафів, донарахування податкових зобов'язань або навіть кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків.

2. Фінансові ризики – податкові органи можуть застосовувати санкції, нараховувати пеню та накладати арешти на активи компанії або фізичної особи.

3. Репутаційні ризики – якщо компанію звинуватять у податкових махінаціях, це може серйозно нашкодити її репутації, втраті довіри партнерів, інвесторів і клієнтів.

4. Ризики зміни законодавства – законодавство постійно змінюється, і схеми, які раніше працювали, можуть стати незаконними, що призведе до проблем із податковими органами.

5. Обмежений доступ до банківських послуг – банки ретельно перевіряють фінансові потоки своїх клієнтів, і агресивне податкове планування може призвести до блокування рахунків або відмови у фінансуванні.

6. Міжнародні ризики – багато країн посилюють контроль за ухиленням від податків і обмінюються податковою інформацією (наприклад, система CRS). Це може спричинити проблеми для компаній і фізичних осіб, що співпрацюють у міжнародному середовищі.

Тому важливо знаходити баланс між оптимізацією податків і дотриманням законодавства, щоб уникнути негативних наслідків. Закцентуємо увагу, що агресивне податкове планування, незважаючи на ризики, має певні переваги для суб'єктів бізнесу, якщо використовується обґрунтовано та з урахуванням принципів діалектики. Зокрема, мова йде про наступні ефекти агресивного податкового планування:

1. Зниження податкового навантаження – головна мета агресивного планування – це мінімізація податків шляхом використання законних лазівок і схем оптимізації.

2. Збільшення прибутковості – зменшення податкових платежів дозволяє компанії залишати більше коштів для розвитку бізнесу, інвестицій або виплати дивідендів.

3. Покращення грошових потоків – оптимізація податкових платежів дає змогу ефективніше управляти фінансами, що може бути критично важливим для підприємств у періоди нестабільності [4].

4. Міжнародна податкова оптимізація – використання юрисдикцій із низьким оподаткуванням (офшорів, холдингових структур) може зменшити загальні витрати на податки в міжнародному масштабі.

5. Конкурентна перевага – компанії, які ефективніше управляють податковими витратами, можуть встановлювати більш конкурентні ціни або реінвестувати заощаджені кошти в бізнес.

6. Захист активів – деякі схеми дозволяють не лише зменшувати податки, а й захищати активи від можливих юридичних претензій чи економічних ризиків.

Таким чином, агресивне податкове планування є особливим видом податкового планування, що здійснюється платником податків шляхом прийняття рішень у сфері оподаткування, які можуть призвести до наслідків, відмінних від закріплених податковим законодавством унаслідок його невизначеності або багатоваріантного трактування. Використання такого підходу має зважувати ризики та ефекти перед прийняттям остаточних рішень щодо покращення фінансового стану підприємства.

Література:

1. Балинська О.М., Ященко В.А. Принципи діалектики та метафізики (формальної логіки) у праві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2017. Вип. 3. С. 259–268.
2. Brandl, B., Arachi, G., Van't Riet, M., Sellner, R. et al. Aggressive tax planning indicators – Final report, Publications Office, 2018. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2778/847061>
3. Малярчук О.В. Теоретичні аспекти агресивного податкового планування: вітчизняний та європейський досвід. *Інноваційна економіка*. 2024. № 2. С. 143–149.
4. Сакун О.С. Сутність агресивного податкового планування та його наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/676>